

APEK

Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije
Stegne 7, p. p. 418
1001 Ljubljana
telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01
e-naslov: info.box@apek.si, http://www.apek.si
davčna št.: 10482369

Številka: 38241-12/2006/20-1
Datum: 28.11.2006

Zadeva: Odgovor na pridobljena mnenja in pripombe v zvezi z javnim posvetom o osnutku ukrepa na upoštevem trgu »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)«

Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije (v nadaljevanju agencija) je v skladu s 95. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04, 86/04-ZVOP-1; v nadaljnjem besedilu: ZEKom) dne 12.10.2006 na spletnih straneh objavila vabilo k javnemu posvetovanju pred izdajo odločbe o določitvi operaterja oz. operaterjev s pomembno tržno močjo na upoštevem trgu »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)« ter naložitvijo obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom.

Do izteka roka dne 13.11.2006 je agencija pravočasno prejela štiri mnenja o predlaganih obveznostih na navedenem upoštevem trgu. Mnenja in pripombe so podale: družba Telekom Slovenije d.d., družba Voljatelj telekomunikacije d.d., družba T-2, d.o.o. in družba Amis d.o.o..

Družba Telekom Slovenije d.d. v podanem mnenju z dne 13.11.2006 v okviru postopka posvetovanja javnosti navaja, da je definicija izraza »Negovorni pas frekvenčnega spektra« neustrezna, ter da uporabljena definicija ne upošteva standarda za kombinacijo ISDN - ADSL. Medtem ko **družba T-2, d.o.o.** v podanem mnenju z dne 13.11.2006 predlaga, da se v definiciji za »Negovorni pas« spremeni spodnja meja frekvenčnega spektra telekomunikacijskega signala ali prenosnega medija, izkoriščenega za podatkovni prenos, spremeni na 4kHz.

Agencija v zvezi s tem ugotavlja, da mora biti negovorni pas na voljo v takem obsegu, da s tem niso motene širokopasovne storitve, ki jih želi uporabljati upravičenec. Družba Telekom Slovenije d.d. mora poskrbeti za ustrezno prilagoditev svojih razcepnikov in storitev.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje pripominja, da agencija navaja, da je upoštevne trge produktov in storitev prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevem trgov, ki v skladu s citiranim Priporočilom vsebuje 18 upoštevem trgov produktov in storitev na določenem geografskem področju, ki pa jih je potrebno v fazi analize še dodatno opredeliti, ter v zvezi z navedenim ugotavlja, da Zakon o elektronskih komunikacijah (v nadaljevanju ZEKom) ne razlikuje med splošnim in dodatnim določanjem upoštevem trgov. 20. člen

ZEKom jasno določa, da mora agencija na področju zagotavljanja in izvajanja elektronskih komunikacij v skladu z načeli konkurenčnega prava in ob doslednem upoštevanju vsakokratnega priporočila Evropske komisije o upoštevnih trgih produktov in storitev na področju elektronskih komunikacij in smernic s splošnim aktom določiti produktne, storitvene in geografske trge, ki ustrezajo razmeram v državi. Družba Telekom Slovenije d.d. ugotavlja, da je agencija napačno določila upoštevni trg.

Agencija je pri analizi trga izhajala iz opredelitve v Splošnem aktu o določitvi upoštevnih trgov (Uradni list RS, št. 77/04), ki v 3. členu kot upoštevni trg določa trg »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)«. Tako je agencija upoštevni trg, ki je določen v Splošnem aktu opredelila s testom zamenljivosti produktov in storitev, ki sodijo na isti upoštevni trg. Agencija poudarja, da v analizi ni definirala upoštevnega trga temveč je na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja določila storitve, ki sodijo v okvir zadevnega upoštevnega trga.

Družba Telekom Slovenije d.d. v mnenju pripominja, da agencija v analizi navaja, da je alternativa dostopovnemu krajevnomu omrežju prek bakrene parice povezava prek koaksialnega kablanskega omrežja. Družba Telekom Slovenije d.d. ugotavlja, da agencija zamenljivost povpraševanja s kablaskim omrežjem izključuje na podlagi geografskih kriterijev, kar pa je v nasprotju z metodologijo določanja upoštevnih trgov ter Smernicami Komisije za analizo trgov in določitev pomembne tržne moči in s tem nevzdržno z vidika konkurenčnega prava. Pri določitvi, ali obstaja zamenljivost na strani povpraševanja, mora nacionalni regulativni organ analizirati ravnanja uporabnikov. Zamenljivost pri povpraševanju je osredotočena na zamenljiv značaj proizvodov ali storitev s stališča kupca. Agencija po mnenju družbe Telekoma Slovenije d.d. ni pravilno izvedla analize na maloprodajnem trgu, saj bi jo morala izvesti na osnovi gibanja širokopasovnih priključkov, ne pa gibanja ISDN/PSTN/IP priključkov.

Agencija uvodoma pripominja, da je predmetna analiza namenjena ugotavljanju stanja na medoperaterskem (torej grosističnem) trgu. Po metodološkem pristopu, ki ga v zvezi s tem priporoča tudi Evropska komisija (recital 7 Priporočila), se vsaka analiza (torej tudi analiza medoperaterskega trga) prične na maloprodajnem trgu, kar pa seveda ne pomeni, da ima odločilen pomen, kot to skuša prikazati družba Telekom Slovenije d.d.. Analiza maloprodajnega trga namreč služi zgolj lažji definiciji povpraševanja in ponudbe na medoperaterskem trgu in je v tem oziru izrazito akcesornega značaja. Agencija je pri analizi trga izhajala iz opredelitve v Splošnem aktu, ki v 3. členu kot upoštevni trg določa trg »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev«. Krajevna zanka je v 16. točki 3. člena ZEKom definirana kot komunikacijski vod, ki povezuje omrežno priključno točko na naročnikovi strani z najbližjim glavnim razdelilnikom ali drugo enakovredno napravo v fiksnem javnem telefonskem omrežju. Glede na navedeno je torej agencija morala izhajati iz seznama operaterjev, ki zagotavljajo dostop do javnega telefonskega omrežja in na podlagi posredovanih podatkov ugotavljati, kakšni so njihovi tržni deleži. Kar pa zadeva operaterje, ki razpolagajo z kablaskim omrežjem, pa je bilo v nadaljevanju analize ugotovljeno, da dostop prek koaksialnega kabla na medoperaterskem trgu ne predstavlja substituta dostopu preko posukanega bakrenega para. Kablasko omrežje na območju Republike Slovenije ni tako razširjeno kot fiksno telefonsko omrežje, poleg tega pa je tudi bistveno bolj razdrobljeno (po zbranih podatkih je v relevantnem času bakreno omrežje pokrivalo 90% gospodinjstev, kablasko omrežje pa 40%). Ponudnik, ki bi prešel z bakrenega dostopovnega omrežja na kablasko, bi se bil prisiljen odpovedati velikemu delu dejanskih in potencialnih končnih naročnikov, zaradi česar je težko trditi, da sta dostopa med seboj substituta. Če proizvodi oziroma storitve, ki se na določenem upoštevnelem trgu nahajajo med seboj niso zamenljivi,

pa ne morejo biti del istega upoštevnega trga. Glede na to agencija vztraja, da dostop preko koaksialnega kabla ni del upoštevnega trga.

*Pri tem **družba Telekom Slovenije d.d.** ugotavlja, da je agencija opozorila na t.i. SSNIP test le v povezavi z ugotavljanjem zamenljivosti z UMTS omrežjem, česar pa agencija ni naredila pri primerjavi s kablenskimi omrežjem, kjer bi takšen test bil na mestu in vsekakor potreben.*

Agencija v analizi navaja t.i. SSNIP test kot eden izmed možnih načinov presoje zamenljivosti povpraševanja, ki pa ni zavezujoč za ugotavljanje produktov in storitev na upoštevnelem trgu. Agencija v primeru kablenskega omrežja ni izvajala SSNIP testa, saj bi bil le-ta mogoč na strani povpraševanja, medtem ko na strani ponudbe test ni bil izvedljiv, ker kablenski operaterji v kratkem času v primeru povečanja cene storitve ne bi bili sposobni preiti na proizvodnjo enakih storitev, ker jih v prvi vrsti omejujejo dejavniki, ki jih je agencija navedla v analizi na str.10 in 11.

*Prav tako **družba Telekom Slovenije d.d.** navaja, da so napačne ugotovitve agencije, kjer govori o dostopovni optični povezavi do končnih uporabnikov, saj so dostopovna optična omrežja (FTTH) v fazi razvoja ne drži, saj je do sedaj zgrajeno že nekaj takih omrežij, kjer se ponujajo storitve širokopasovnega dostopa z vsemi prednostmi, ki jih ta tehnologija omogoča. Zgrajena so v zelo kratkem času, tako, da ugotovitev agencije, da v Sloveniji ni operaterjev omrežij, ki bi lahko v dovolj kratkem času ponudili primerljivo razširjeno dostopovno omrežje ne ustreza realnosti. Poleg tega imajo optična omrežja neprimerno boljše spektralne lastnosti in so pravi medij za ponujanje širokopasovnih storitev brez omejitev v kapaciteti.*

Agencija v zvezi s tem opozarja, da je v analizi navedla več razlogov za izključitev dostopovne optične povezave do končnih uporabnikov (FTTH) iz upoštevnega trga, vsi ti razlogi hkrati pa so bili pomembni za odločitev. Poleg tega agencija v roku, ki je predviden za naslednjo analizo ne pričakuje take spremembe na področju dostopovnega optičnega omrežja, ki bi bistveno vplival na stanje na upoštevnelem trgu.

*Nadaljnja pripomba **družbe Telekom Slovenije d.d.** je, da je agencija v analizi nepravilno in pomanjkljivo določila geografski trg, saj bi agencija po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. glede na velik tržni delež kablenskih operaterjev, velik cenovni pritisk, ter glede na veliko gostoto priključkov na posameznih regijah, morala regijsko segmentirati trg.*

Agencija poudarja, da bi v analizi navedene ugotovitve za kablenske operaterje le stežka potrdile tržni položaj, primerljiv s tistim, ki ga ima družba Telekom Slovenije d.d. glede zagotavljanja krajevne zanke. Velika razdrobljenost omrežij, ki morajo na maloprodajnem trgu konkurirati enotni, nacionalno prisotni in z veliko ekonomijo obsega ter povezanosti podprti ponudbi Telekoma Slovenije d.d., v tem trenutku prej kaže na odprte možnosti za dodatno konsolidacijo omrežij kot pa na potrebo po regulaciji posameznih operaterjev na lokalni ravni. Cenovni pritisk, o katerem govori družba Telekom Slovenije d.d. pa na grosistični ravni očitno ne deluje, saj so za kablenska dostopovna omrežja, kot je bilo ugotovljeno že v analizi trga 12, v veljavi povsem drugačni poslovni modeli kot za krajevno zanko družbe Telekom Slovenije d.d..

***Družba Telekom Slovenije d.d.** nadalje navaja, da glede na prej podane pripombe glede opredelitve upoštevnega trga, je posledično tudi definicija trga analizi napačna in ne predstavlja odraza dejanskega stanja na trgu.*

Agencija se ne strinja s pripombo družbe Telekom Slovenije d.d. glede napačne opredelitve upoštevne trga, saj je izhajala iz Splošnega akta o določitvi upoštevne trgov (Uradni list RS št. 77/04), ki določa upoštevne trge produktov in storitev na podlagi upoštevne relevantnega Priporočila ter nacionalnih okoliščin. Agencija je s testom zamenljivosti povpraševanja in ponudbe identificirala storitve, ki sodijo na isti upoštevni trg in izločila storitve/produkte, ki ne predstavljajo substituta razvezavi krajevne zanke. Na podlagi navedenega, so na upoštevni trg 11 »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)« vključene storitve, ki so definirane v Analizi na strani 13.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje navaja, da je bila analiza izvedena brez upoštevne dejanskega stanja in brez opravljenega pogleda naprej - razvijanje trga v prihodnosti. Družba Telekom Slovenije d.d. meni, da bo v primeru, da bo agencija vztrajala na obstoječi definiciji upoštevne trga, pri kateri bo družba Telekom Slovenije d.d. večno imela pomembno tržno moč na trgu, saj noben operater v prihodnosti ne bo začel z izgradnjo omrežja z bakrenimi paricami, saj se bo raje posluževal novejših tehnologij, kot je optični kabel in podobno. Jasno je, da je v primeru izključitve vseh dostopovnih infrastruktur iz definicije upoštevne trga, ta delež lahko samo 100%. Stanje na trgu je odvisno od izgradnje konkurenčnih infrastruktur, predvsem kabelskih in optičnih omrežij, ki pa nikakor niso v razvojni fazi: kabelska omrežja odlikuje visoka penetracija na maloprodajnem trgu, optična pa velike prednosti v tehnoloških rešitvah. Stališče družbe Telekom Slovenije d.d. je, da agencija v analizi zmotno ugotavlja, da je podvojitev dostopovnega omrežja, kakršnega ima družba Telekom Slovenije d.d., za operaterja ne bi bila ekonomsko upravičena.

Agencija je na podlagi določb 21. člena ZEKom dolžna opraviti analizo v rednih časovnih intervalih, ki ne smejo biti daljši od enega leta. Glede na to, da je ZEKom pričel veljati 1.5.2004, torej v času, ko je bila analiza, na podlagi katere je bila izdana prejšnja odločba (odločba št. 300-136/2004/32 z dne 20.6.2005), je agencija njegove določbe lahko uporabila šele pri izdelavi analize za naslednje časovno obdobje. To sme biti glede na citirano določbo novega zakona dolgo le eno leto (torej od 1.1.2005 do 1.1.2006). Ker pa bi v tem primeru prišlo do izpada podatkov za drugo polletje leta 2004 (od 30.6.2004 do 1.1.2005) je agencija v analizi zajela tudi to časovno obdobje. Tako je časovni interval v tem konkretnem primeru izjemoma obsegal časovno obdobje enega leta in pol (torej od 30.6.2004 do 1.1.2006), kar je predvsem posledica zgoraj opisanega prehoda na novo zakonsko ureditev in potrebe po koherentnem zbiranju podatkov. Dodatno širjenje časovnega intervala oziroma zajemanje podatkov tudi za leto 2006, kot to predlaga družba Telekom Slovenije d.d., pa glede na 21. člen ZEKom ne bi bilo priporočljivo in tudi ne smiselno. Podatki za leto 2006 bodo zajeti z naslednjim vprašalnikom in bodo predmet obdelave v prihodnji analizi. Istočasno agencija nadalje poudarja, da v fazi opravljanja analize na trgu ni bilo poleg družbe Telekom Slovenije d.d. nobenega drugega operaterja, ki bi preko katerekoli druge tehnologije istočasno ponujal širokopasovne in govorne storitve. Ostale oblike dostopovnih omrežij to sicer teoretično omogočajo, vendar pa je za to v nekaterih primerih potrebna nadgradnja omrežja. Agencija bo pri naslednji analizi upoštevne trga ponovno ugotavljala stanje na trgu in skladno s tem po potrebi tudi vključila druge oblike dostopovnih omrežij, v tem trenutku pa tudi ni na voljo dejstev, ki bi kazala na neaktualnost analize, ki jo je opravila agencija.

Glede predlagane obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe družba Telekom Slovenije d.d. v dopisu meni, da agencija v analizi ni upoštevala dejanskega stanja, da ima družba Telekom Slovenije d.d. status operaterja s pomembno tržno močjo na obravnavanem trgu in mu je naložena cela paleta obveznosti, ki mu onemogočajo kakršnokoli neodvisno obnašanje, kar po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. dokazuje, da agencija ni analizirala dejanskega stanja na trgu,

predvsem pa posledice, ki jih je povzročila odločba št. 300-136/2004/132 o določitvi operaterja s pomembno tržno močjo.

Agencija na pripombo odgovarja, da je bila družbi Telekom Slovenije d.d. obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe v preteklosti res že naložena, vendar pa je način na katerega je bila naložena družbi Telekom Slovenije d.d. še vedno (v sicer zmanjšanem obsegu) omogočal dejanja, s katerimi je oviral vstop ostalim operaterjem na trg. Družba Telekom Slovenije d.d. je bil na podlagi analize določena kot operater s pomembno tržno močjo, zato agencija predlaga, da se ji na podlagi v analizi navedenih razlogov naloži obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe tudi v prihodnje. Pri tem pa je agencija izhajala tudi iz morebitnih zlorab na trgu, do katerih bi lahko prišlo ob odsotnosti naloženega ukrepa.

Družba T-2, d.o.o. v zvezi z dopustitvijo dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti dodatno predlaga, da se družbi Telekom Slovenije d.d. naloži, da v nobenem primeru ne bo naročnika operaterja predstavjal na drugo naročniško parico kot je bila pri preključitvi naročnika na operaterja, ne da bi se o tem predhodno dogovoril z operaterjem. Enako družba Telekom Slovenije d.d. ne bo menjavala posameznih odsekov naročniške parice, ki jo ima zakupljeno operater, ne da bi o tem obvestil operaterja. Družba Telekom Slovenije d.d. bo v primeru, ko je naročnik priključen na naročniško parico, na kateri je aktivna oprema, takega naročnika prestavil na prosti kvalitetni bakreni posukani par, razen v primeru, če to dokazljivo ni mogoče. Prav tako družba T-2, d.o.o. predlaga, da se družbi Telekom Slovenije d.d. naloži obveznost, da lahko vgrajuje izključno razcepnike, za katere sta z operaterjem predhodno opravila kompartibilnostne teste.

Agencija v zvezi s predlaganim pojasnjuje, da veljavna zakonodaja in odločba agencije tako ravnanje družbe Telekom Slovenije d.d. prepovedujeta, nedovoljena ravnanja pa se rešujejo z inštrumenti nadzora nad spoštovanjem naloženih obveznosti v okviru odločbe, ki je določila operaterja s pomembno tržno močjo na upoštevem trgu, ki sankcionirajo konkretne zlorabe oziroma kršitve.

*Kljub prej navedeni pripombi, **družba Telekom Slovenije d.d.** v nadaljevanju podaja pripombo, da je nerazumna zahteva, da mora družba Telekom Slovenije d.d. v primeru zavrnitve poizvedbe operaterju dostaviti tehnično dokumentacijo, iz katere so razvidni razlogi zavrnitve. Tehnična dokumentacija z različnimi podatki je poslovna skrivnost, ki je družba Telekom Slovenije d.d. ne more posredovati konkurenci.*

Agencija ocenjuje, da je samo na podlagi tehnične dokumentacije ugotavljati upravičenost zavrnitve, zato predlaga naložitev obveznosti družbi Telekom Slovenije d.d., da mora v primeru zavrnitve operaterju dostaviti tehnično dokumentacijo iz katere so razvidni razlogi zavrnitve. Družba Telekom Slovenije d.d. bo morala predložiti takšno tehnično dokumentacijo, ki bo izpolnjevala navedeni pogoj. Agencija še pripominja, da podatkov, ki kažejo na kršitev predpisov, ni mogoče določiti za poslovno skrivnost.

Družba Amis d.o.o. v tem delu meni, da lahko dejstvo, da je poizvedba operaterja zavrnjena izhaja le iz utemeljene zavrnitve, zaradi česar je samoumevno da so družbi Telekom Slovenije d.d. v trenutku zavrnitve že znani vsi razlogi za zavrnitev poizvedbe. Prav iz navedenega razloga družbi Amis d.o.o. ni razumljivo, čemu je ponujen rok 10-ih delovnih dni za seznanitev operaterja z razlogi za zavrnitev poizvedbe. V družbi Amis d.o.o. so prepričani, da lahko družba Telekom Slovenije d.d. svojo obveznost brez težav izpolni nemudoma po zavrnitvi, najkasneje pa roku 3 delovnih dni od zavrnjene poizvedbe ter tako prispeva k možnosti preveritve pravilnosti takšne odločitve z namenom varovanja interesov končnega uporabnika.

Agencija ocenjuje, da je potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. dati na razpolago dovolj časa, da uspe pripraviti ustrezno tehnično dokumentacijo iz katere bodo nedvoumno razvidni razlogi zavrnitve. Skrajšanje roka bi po mnenju agencije posledično lahko povzročilo slabšo kvaliteto predložene tehnične dokumentacije.

*V nadaljevanju **družba Telekom Slovenije d.d.** pri roku za izvedbo posameznega popolno razvezanega dostopa ali sodostopa predlaga, da ostanejo roki za izvedbo nespremenjeni in sicer najmanj deset (10) delovnih dni od datuma prejema naročila in največ trideset (30) delovnih dni od dneva prejema naročila. **Družba T-2, d.o.o.** v tem delu predlaga rok za izvedbo naročila razvezanega dostopa in sodostopa 8 delovnih dni, ter istočasno pripominja, da se v predlogih pojavlja izraz »pričeti z deli«, pri čemer delo ni definirano. **Družba Amis d.o.o.** glede na to, da je družbi Telekom Slovenije d.d. naložena obveznost, da mora z deli pričeti najkasneje 2 delovna dneva po prejemu naročila s strani operaterja, predlaga, da se bistveno skrajša rok za izvedbo naročila in sicer na 7 delovnih dni, saj od pristopa k delom po dveh delovnih dneh ne obstajajo nikakršni razlogi, da bi ta dela trajala nadaljnjih 10 delovnih dni, kolikor jih je na voljo, sodeč po naloženi obveznosti. Navedeno potrebo po skrajšanju rokov potrjuje tudi dejstvo, da se o datumu vključitve končnega naročnika z njim dejansko dogovarja operater in ne družba Telekom Slovenije d.d.. **Družba Voljatelj telekomunikacije d.d.** predlaga, da agencija družbi Telekom Slovenije d.d. naloži, da mora pri razvezanem dostopu in sodostopu pri izvedbi določiti rok za izvedbo naročila najmanj 2 delovna dneva od datuma prejema naročila in največ 7 delovnih dni od dneva prejema naročila. Po mnenju družbe Voljatelj telekomunikacije d.d. bo samo slednja rešitev pripomogla k učinkoviti konkurenci na trgu.*

Agencija na podlagi prejetih pripomb pojasnjuje, da je pri predlaganem roku za izvedbo posameznega popolno razvezanega dostopa ali sodostopa upoštevala rok za prenos številke v fiksni omrežjih, ki ga določa 13. člen Splošnega akta o prenosljivosti števil, ter načrtovane spremembe omenjenega akta. Agencija istočasno ugotavlja, da predlagano skrajšanje roka trenutno ne bi bistveno pripomoglo k učinkoviti konkurenci na trgu, saj je ključnega pomena tudi to, da se s primernim rokom določi sinhronizacija dejanj družbe Telekom Slovenije d.d. in operaterjev v korist končnega uporabnika.

***Družba Amis d.o.o.** v svojem dopisu meni, da je rok za odpravo napak pri povsem razvezanem dostopu absolutno predolg, saj bi tako lahko znašal kar 8 delovnih dni, kar je tako z vidika operaterja, kakor z vidika končnega naročnika povsem nesprejemljivo. Obenem izkušnje kažejo, da je napaka odpravljiva v bistveno krajšem roku po pristopu k njeni odpravi, zaradi česar družba Amis d.o.o. predlaga, da se družbi Telekomu Slovenije d.d. naloži predvsem kratek rok za pristop k odpravi napake, edini primerni rok za to obveznost pa je - po prepričanju družbe Amis d.o.o. - v roku 2 delovnih ur po trenutku, ko je napaka bila prijavljena, rok za njeno opravo pa tako ne sme biti daljši kot 4 delovne ure od prijave napake. Le v primeru težjih oblik napak, ko le-teh ni bilo mogoče odpraviti v roku 4 ure od prijave napake, bi bil dopusten dodaten rok, o čemer pa je potrebno nemudoma obvestiti operaterja, vse z namenom da lahko ta obvesti stranko o dejstvu, da je za odpravo napake potreben dodaten, daljši rok.*

Agencija utemeljuje svojo odločitev s tem, da družba Telekom Slovenije d.d. nima toliko resursov, da bi imela za odpravljanje vsake napake v vsakem trenutku na voljo tudi enega zaposlenega, zaradi česar zaposleni večkrat odpravlja več napak. Poleg tega je odpravljanje napak različno zahtevno, kar je potrebno upoštevati tudi pri določanju rokov. Agencija se je odločila za daljše roke, vendar pa istočasno predlaga, da se družbi Telekom Slovenije d.d. naložijo pogodbene kazni. V primeru, da bi agencija določila krajše roke, bi to imelo za posledico plačevanje večjih zneskov pogodbenih kazni, za kar pa agencija trenutno meni, da

je nepotrebno. Agencija pa hkrati pripominja, da družba Telekom Slovenije d.d. ni zavezana odpravljati napake le v skladu z določenimi roki, temveč tudi nediskriminatorno. Postopek odprave napak na krajevni zanki mora biti primerljiva z odpravo napak na lastnem Telekomovem PSTN in ISDN dostopovnem omrežju.

Družba Telekom Slovenije d.d. pri zahtevi meni, da je potrebno dodati omejitve za primere, pri katerih bi lahko prišlo do zavrnitve že odobrenega operatorskega dostopa: da je ogrožena varnost obratovanja ali celovitost omrežja družbe Telekoma Slovenije d.d., da operater pri opravljanju svojih storitev povzroča motnje v storitvah drugih operaterjev ter kljub opozorilu, ne odpravi motnje v razumno določenem roku, da operaterjeve naprave ne delujejo skladno z določili RUO, da se po vzpostavitvi storitve operaterja na razvezani zanki degradira že vključene storitve drugih operaterjev, zaradi spektralne nekompatibilnosti, zaradi prenehanja zagotavljanja storitve razvezanega dostopa na določeni lokaciji iz razloga posodobitve omrežja in prehoda na novejšo tehnologijo (primer zamenjava bakrenega kablanskega omrežja z optičnim kablaskim omrežjem, zamenjava bakrenega kablanskega omrežja z brezžičnim dostopom WiMAX).

Agencija v zvezi s tem ugotavlja, da se določene tovrstne omejitve lahko zagotovijo z vzorčno ponudbo in so v le-tej že vsebovane, morajo pa biti v skladu z obveznostjo zagotavljanja operatorskega dostopa in nediskriminacije. Agencija pa še pripominja, da nikakor ni dopustna zamenjava omrežja, do katerega dostop je določen z veljavno regulativo, z dostopovnimi tehnologijami, ki niso regulirane, saj bi to predstavljalo kršitev obveznosti zagotavljanja operatorskega dostopa.

V nadaljevanju **družba Telekom Slovenije d.d. navaja, da v skladu z objavljenim RUO zagotavlja 3 tipe skupnih lokacij tip A, tip B in tip C. Ob preveritvi družbe Telekom Slovenije d.d. najprej preveri, če je možno izgraditi skupno lokacijo tipa A, nato B in šele če nobeden od obeh tipov ni mogoč, preveri možnost izgradnje skupne lokacije tipa C, za kar družba Telekom Slovenije d.d. navaja naslednje tehnične argumente glede upravičenosti takšnega pristopa. Pri skupni lokaciji tipa A operater z morebitnim preseganjem s pogodbo dogovorjene disipacijske moči in s tem pregrevanja prostora ne ogroža TK naprav in sistemov družbe Telekoma Slovenije d.d. ter drugih operaterjev. Prav tako pri tem tipu skupne lokacije ni potrebnega nobenega spremstva pri vstopih osebja operaterja v prostore skupne lokacije, kar za družbo Telekom Slovenije d.d. predstavlja zmanjšanje operativnih stroškov, saj ne predstavlja dodatne obremenitve za tehnično osebje, katerega osnovna naloga je vzdrževanje TK naprav in sistemov. Tip skupne lokacije A predstavlja prednost tudi za operaterja, saj ima v skupno lokacijo neomejen vstop brez dodatnih operativnih stroškov, postavljanje dodatne opreme (v okviru zmogljivosti skupne lokacije) v skupni lokaciji pa je prosta izbira operaterja. Z izjemo spremstva (ki pa je pri tem tipu skupne lokacije kratkotrajno) veljajo vse zgoraj naštetе prednosti tudi za skupne lokacije tipa B. **Družba T-2, d.o.o. meni, da mora biti operaterju vedno na voljo skupna lokacija tipa C.****

Agencija na pripombo odgovarja, da morajo biti pogoji za izbiro tipa skupne lokacije v okviru danih možnosti za operaterje enake kot jih družba Telekom Slovenije d.d. ponuja sebi oziroma svojim hčerinskim družbam. Agencija nadalje ugotavlja, da so navedeni argumenti družbe Telekom Slovenije d.d. neutemeljeni, saj za rešitev navedenih situacij obstajajo rešitve, ki pa jih družba Telekom Slovenije d.d. lahko zaračuna pri ponujanju posameznega tipa skupne lokacije. Operaterju mora biti dana možnost izbire med tipi lokacije, kjer bo se bo le-ta odločal na podlagi prednosti in slabosti, ki jih posamezni tip skupne lokacije zanj predstavlja, medtem ko bi prepustitev odločitve Telekomu Slovenije d.d. na široko odprla vrata diskriminaciji.

Družba Telekom Slovenije d.d. v zvezi z obveznostjo omogočanja neoviranega dostopa z lastnim optičnim kablom v mnenju nadalje navaja, da družba Telekom Slovenije d.d. kot operater s pomembno tržno močjo na trgu 13 - Dostopovni deli zakupljenih vodov, ponuja v zakup operaterske vode skladno z Vzorčno ponudbo in splošnimi pogoji za zakup operaterskih vodov družbe Telekom Slovenije d.d.. Prav tako družba Telekom Slovenije d.d. operaterjem ponuja komercialno ponudbo, ki omogoča zakup optičnih vlaken med lokacijami družbe Telekom Slovenije d.d. oz. med kolokacijskimi prostori operaterjev. Družba Telekom Slovenije d.d. dopušča zgolj možnost dostopa operaterja z lastnim optičnim kablom za potrebe povezovanja kolokacijskih prostorov do prvega kabelskega izvoda iz stavbe družbe Telekom Slovenije d.d. (s predloženim PZI), vendar pa mora zaradi varnostnih, tehničnih in lastniških razlogov vztrajati na tem, da razvod optičnega kabla znotraj objekta družbe Telekom Slovenije d.d. in zaključitev na optičnem delilniku opravlja družba Telekom Slovenije d.d.. Vse zgoraj navedeno lahko velja za objekte, ki so v lastništvu družbe Telekom Slovenije d.d.. V primeru da je družba Telekom Slovenije d.d. na določeni lokaciji najemnik prostora je kakršnokoli poseganje v objekt podvrženo določilom v najemni pogodbi. Družba Telekom Slovenije d.d. navaja, da ne drži trditve v zadnjem odstavku na strani 21 Analize, da družba Telekom Slovenije d.d. ni omogočala direktne povezave med lokacijami operaterjev znotraj iste stavbe. Takšno povezavo je omogočal, vendar preko svojih kablov, katerih upravljalec in vzdrževalec je. **Družba Voljatelj telekomunikacije d.d.** v zvezi z obveznostjo dopustitve neoviranega dostopa do skupne lokacije z lastnim optičnim kablom ali kablom tretjih ponudnikov, predlaga da se družbi Telekom Slovenije d.d. naloži, da v zvezi s tovrstnim omogočanjem dostopa družba Telekom Slovenije d.d. ni upravičena do zaračunavanja dodatnih stroškov, ki bi jih sicer, glede na svoj ekonomski interes, družba Telekom Slovenije d.d. uporabila kot vstopno oviro ter element pospeševanja prodaje lastnega optičnega dostopa. Obenem družba Voljatelj telekomunikacije d.d. agenciji predlaga, da, v izogib nejasnosti, v odločbi natančno in nedvoumno opredeli, da sme operater tovrstni dostop z optičnim kablom uporabljati za zaključevanje optičnih povezav do svojih končnih strank in ne le izključno za potrebe skupne lokacije z družbo Telekom Slovenije d.d.. Omenjena rešitev bi bistveno prispevala k povečanju konkurence na trgu višjih prenosnih hitrosti do končnih strank.

Agencija poudarja, da trenutno obveznosti omogočanja neoviranega dostopa z lastnim optičnim kablom ali optičnim kablom tretjih ponudnikov do prostorov skupne lokacije operaterja, ki jo je naložila družbi Telekom Slovenije d.d. ni potrebno podrobneje določiti. Omenjena problematika se lahko kasneje rešuje v postopku nadzora, v kolikor se bodo v prihodnje pokazali odprti dodatni problemi pri zagotavljanju dostopa z lastnim optičnim kablom. Družba Telekom Slovenije d.d. je dolžna v skladu odločbe izvrševati naloženo obveznost in zagotoviti povezavo ter v primeru sodelovanja pri izvedbi zaračunati le potrebne stroške. Operaterji so se dolžni med seboj pogajati o določilih, ki ne izhajajo neposredno iz odločbe agencije.

Družba Telekom Slovenije d.d. v svojem dopisu navaja, da skladno z obstoječim RUO ponuja, v kolikor obstajajo tehnične možnosti, enake tipe elektroenergetskega napajanja kot ga za delovanje telekomunikacijskega omrežja uporablja sam. V kolikor na posamezni skupni lokaciji ni na voljo potrebnih tehničnih možnosti, je pa možna razširitev napajalnih naprav, bo družba Telekom Slovenije d.d. pripravila ponudbo za omenjeno razširitev in jo po predhodni potrditvi operaterja tudi realiziral na stroške operaterja.

Agencija poudarja, da je bistvo obveznosti, da se na zahtevo operaterja zagotovi v prostoru skupne lokacije enake oblike elektroenergetskega napajanja kot jih zagotavlja družba Telekom Slovenije d.d. sebi oziroma svojim hčerinskim družbam. Ker so tehnične možnosti elektroenergetskega napajanja za družbo Telekom Slovenije d.d. in za ostale operaterje enake, agencija meni, da sploh ne more prihajati do razlikovanja.

Družba Voljatelj telekomunikacije d.d. predlaga dopolnitev sheme vrst skupnih lokacij, pri čemer se poleg skupnih lokacij vrste A, B in C doda še virtualna skupna lokacija (vrsta D), kjer se za tako skupno lokacijo štejejo storitve virtualne skupne lokacije najmanj v obsegu, kot ga družba Telekom Slovenije d.d. nudi sami sebi oz. svoji hčerinski družbi SiOL d.o.o.. Za virtualne kolokacije oz. navidezne skupne lokacije je namreč značilno, da v takem primeru operater v prostoru skupne lokacije sploh nima lastne opreme, pač pa gostuje na delu opreme, ki je v lasti oz. pod nadzorom ponudnika navidezne skupne lokacije, kjer je operaterju omogočen omejen dostop do nekaterih upravljalnih funkcionalnosti opreme, na kateri gostuje oz. mu je omogočeno spremljanje stanja na omrežnih elementih, pod vplivom katerih so storitve s katerimi gostuje. Navidezna skupna lokacija bi tako poenostavljeno pomenila dostop do končnega uporabnika prek Layer 2 OSI modela.

Agencija v predlaganih obveznostmi že nalaga obveznost omogočanja dostopa do virtualne skupne lokacije. Način kako bo družba Telekom Slovenije d.d. to uredil v vzorčni pogodbi je prepuščeno njemu samemu. Ob tem agencija pripominja, da je dolžan zagotavljati storitev v enaki kakovosti in enakih pogojih kot jih zagotavlja samemu sebi oz. hčerinskim družbam. Agencija pa hkrati pripominja, da je dostop na ravni DSLAMa zahtevan že z odločbo št. 300-131/2005-127 z dne 10.4.2006, ki ureja obveznosti družbe Telekom Slovenije d.d. na trgu 12, s čimer bi se morale zagotavljati primerljive storitve.

Družba T-2, d.o.o. predlaga, da se družbi Telekom Slovenije d.d. določijo pogoji dostopanja uslužbencev operaterja, in sicer da v prostore skupne lokacije tipa A in B lahko operater vstopa brez spremstva, v primerih skupnega dostopa tipa C pa bo delavce in podizvajalce operaterja praviloma spremljal pooblaščen delavec družbe Telekom Slovenije d.d..

Agencija v osnovi sprejema argument, da zaradi skupnega vhoda, ne bi bilo zadoščeno varnostnim standardom, da bi se zunanjo osebje gibalo po prostorih družbe Telekom Slovenije d.d. neomejeno in brez spremstva. Družba Telekom Slovenije d.d. in operater pa se lahko dogovorita drugače, v kolikor možnosti zgradbe to dopuščajo. Če pa bi se pokazalo, da zahteva po spremstvu finančno in fizično omejuje operaterja v nasprotju z naloženimi obveznostmi, lahko agencija ukrepa v postopku nadzora.

V zvezi z oddaljeno skupno lokacijo **družba Telekom Slovenije d.d.** navaja, da bo operaterju omogočil bakreno kabelsko povezavo z oddaljeno skupno lokacijo v primeru, da za to obstajajo tehnične možnosti. Povezavo se omogoči, če obstajajo tehnične možnosti, pri čemer izgradnjo kanalizacije in polaganje kabelske povezave izvede operater sam do paralelnega najbližjega uvodnega jaška. Preboj med jaškoma in izvedbo povezave od jaška do delilnika družbe Telekom Slovenije d.d. izvede družba Telekom Slovenije d.d.. Povezave in kanalizacije morajo biti zgrajene v skladu z veljavnimi standardi in predpisi. **Družba Voljatelj telekomunikacije d.d.** predlaga, da agencija jasno opredeli delitev stroškov oddaljene skupne lokacije, pri čemer stroške s povezavo s tako oddaljeno skupno lokacijo krije Telekom Slovenije d.d..

Agencija pripominja, da so se operaterji dolžni pogajati o vseh vprašanih dostopa, ki niso dovolj podrobno urejena z odločbo. Agencija ne more sprejeti pavšalnih navedb o tehničnih možnostih, saj je treba odsotnost takih možnosti v konkretnem primeru dokazati, prav tako pa ni mogoče stroškovnega bremena za povezavo z oddaljeno skupno lokacijo kot splošno pravilo v celoti prenesti na družbo Telekom Slovenije d.d.. Agencija pričakuje podrobnejšo ureditev teh vprašanj v vzorčni ponudbi.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje trdi, da Agencija v analizi zahteva, da mora družba Telekom Slovenije d.d. v primeru da za operaterja uredi skupno lokacijo, ki je po površini

večja od naročene, nositi sorazmerni del razlike stroškov. Dejstvo je, da je namenska gradnja kolokacijskih prostorov velikosti kot jih zahteva operater praktično nemogoča, prostori se namensko ne gradijo ampak se izvaja adaptacija obstoječih prostorov za potrebe skupnih lokacij. Družba Telekom Slovenije d.d. lahko omogoča najmanjšo skupno lokacijo skladno z zahtevami operaterja v naslednjih primerih: ko za to obstajajo tehnične možnosti, ko s postavitvijo opreme ali zagotovitvijo kapacitet ne bodo kršeni veljavni tehnični predpisi ter standardi, ko s postavitvijo opreme ne bo moteno ali onemogočeno vzdrževanje že vgrajene opreme in naprav, dostop do njih ter manipulacijo z v prostoru že vgrajeno opremo, ko ob izpadih ne bo ogroženo delovanje opreme ter storitev drugih operaterjev, ki so že nameščeni v skupnem prostoru.

Agencija odgovarja, da lahko družba Telekom Slovenije d.d. operaterju zagotovi večji skupni prostor v kolikor to družbi predstavlja manjši strošek kot bi ga imela s točno določeno dimenzijo, vendar mu ob tem ne sme zaračunati večje kvadrature kot jo je operater zahteval.

Družba Telekom Slovenije d.d. ugotavlja, da predlagani roki v povezavi z razvezavo krajevne zanke in skupno lokacijo niso primerni, še manj pa sorazmerni. Pri tem pa agencija po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. posamezne dolžine roka niti ni primerno obrazložila oz. utemeljila. Družba Telekom Slovenije d.d. opozarja, da je pri določitvi posamezne dolžine roka potrebno upoštevati vse potrebne elemente oz. vsa potrebna dela. **Družba T-2, d.o.o.** pripominja, da so roki za odgovor na poizvedbe za skupne lokacije odločno predolgi, glede na to, da je infrastruktura elektronsko popisana, zato predlaga naslednje roke: odgovor na poizvedbo do 15 lokacij 5 dni, odgovor na poizvedbo od 15 do 50 lokacij 10 dni, odgovor na poizvedbo od 50 do 100 lokacij 20 dni in odgovor na poizvedbo nad 100 lokacij 30 dni. **Družba Voljatelj Telekomunikacije d.d.** v zvezi s 6 mesečnim rokom za izvedbo naročila za skupno lokacijo predlaga agenciji, da v luči dejstva, da je že izgrajenih več kot 100 skupnih lokacij in da za take, že izgrajene skupne lokacije obstaja zahtevana tehnična dokumentacija, bistveno zniža rok za izvedbo naročila, obenem pa družbi Telekom Slovenije d.d. naloži, da za lokacije, za katere že obstaja tehnična dokumentacija, izdelave le-te ne zaračuna ponovno. **Družba T-2, d.o.o.** na podlagi izkustvenih podatkov iz časov vzpostavitve prvih skupnih lokacij, v nadaljevanju predlaga skrajšanje roka za izvedbo naročila pri skupni lokaciji na 3 mesece, ter skrajšanje roka za izgradnjo elementov iz točke 5.3.4.5. na 10 dni, podaljšanje roka za novo opremo pa za 1 dodatni mesec. Poleg tega družba T-2, d.o.o. meni, da mora biti rok za pričetek adaptacije vezan na datum naročila. Po dosedanjih izkušnjah družbe T-2, d.o.o. je družba Telekom Slovenije d.d. potreboval tudi do 3 mesece za izračun avansov in ni pričel z deli.

Agencija je pri predlogu naloženih rokov izhajala iz obstoječe vzorčne ponudbe in pri tem upoštevala stanje na trgu ter dejansko možno izvedljivost. Agencija je ob tem ocenila, da ne bi bilo sorazmerno zmanjševati rokov, zato pa je naložila pogodbene kazni, v kolikor se družba Telekom Slovenije d.d. navedenih rokov ne bo držala.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje navaja, da je pripravljen za vsako skupno lokacijo na podlagi zahteve operaterja namestiti ustrezen števec električne energije. Kot primer lahko navedemo, da je bila tehnična rešitev za namestitev števcov na podlagi zahteve operaterja T2 pripravljena, vendar naročila vgradnje števcov s strani operaterja ni prejela.

Kot ugovora zoper naložitev obveznosti pa ni mogoče upoštevati navedb družbe Telekom Slovenije d.d., da alternativni operater ni posredoval naročila za vgradnjo števca. Dejstvo, da neko konkretno naročilo ni bilo realizirano, namreč še ne daje podlage za zaključek, da za alternativne operaterje vgradnja števca ni zanimiva (kar bi posredno izhajalo iz pripombe).

Družba Telekom Slovenije d.d. pripominja, da agencija predlaga naložitev pogodbenih kazni za primer zamude izvedbe razvezave krajevne zanke, skupne lokacije ter zamude pri odpravljanju napak. Pri tem kot pravno podlago navaja določbo 1. odstavka 26. člena ZEKom, ki agencijo pooblašča, da naloži dodatne pogoje, s katerimi se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Družba Telekom Slovenije d.d. v zvezi s tem opozarja, da je kot dodatne pogoje v najboljšem primeru mogoče razumeti naložitev nekih izvedbenih rokov, ne pa tudi pogodbene kazni. Z naložitvijo pogodbenih kazni bi Agencija prekoračila možnosti, ki jih ponuja 26. člen ZEKom, kar pomeni, da je tako dejanje nezakonito. Kljub napačni uporabi 26. člena ZEKom, pa bi morala Agencija do enakih zaključkov priti pri oceni sorazmernosti ukrepa. Glede na to, da nastopa Agencija tudi v funkciji prekrškovnega organa, ima iz tega naslova možnost, da odloča o prekrških za kršitve ZEKom in na njegovi podlagi izdanih predpisov. Agencija ima s tem pravno podlago za izrekanje globe, v kolikor operater ne spoštuje izdanih upravnih aktov oz. naloženih obveznosti. Z naložitvijo pogodbenih kazni bi bila družba Telekom Slovenije d.d. dejansko dvakrat kaznovan za isto dejanje, kar pa je nedopustno, še najmanj pa sorazmerno dejanje. Glede na vse pravkar navedeno, se družba Telekom Slovenije d.d. ni spuščala v presojo višine predlaganih kazni. V zvezi z opredelitvijo pogodbenih kazni **družba Voljatelj telekomunikacije d.d.** poziva agencijo, da navede, čigavo mesečno naročnino oz. mnogokratnik le-te je v predlogu uporabljen kot osnova za izračunavanje pogodbenih kazni. Glede na občutljivost in vpliv cen ter izpolnjevanja oz. neizpolnjevanja rokov na odnos s končnimi strankami, družba Voljatelj telekomunikacije d.d. predlaga, da se za osnovo upošteva mesečna naročnina, ki jo operater zaračunava končni stranki za izbrani paket, saj se le tako lahko motivira družbo Telekom Slovenije d.d. obenem pa zagotovi sorazmerno in objektivno ocenjeno povračilo operaterju. **Družba T-2, d.o.o.** meni, da so pogodbene kazni za zamudo pri razvezavi dostop do krajevne zanke prenizke. Družba T-2, d.o.o. predlaga 40€/dan za prvih 10 dni, naprej pa 100€/dan. Velja tako za poizvedbo kot tudi za izvedbo. Pogodbene kazni za zamudo pri predaji skupnega prostora so po mnenju družbe T-2, d.o.o. prav tako prenizke, zato predlaga 5.000€/ za vsak posamezni dan do 10 dni in 15.000€/dan za nadaljnje dni. Istočasno družba T-2, d.o.o. meni, da so pogodbene kazni za odpravo napak prenizke, zato predlaga 40€/dan za prvih 10 dni, naprej pa 100€/dan.

Agencija vztraja pri ugotovitvi, da je podlaga za naložitev ukrepa določitev pogodbenih kazni določba 1. odstavka 26. člena. Ta namreč določa, da agencija lahko naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnjevanja obveznosti. Pogodbene kazni so posredno namenjene zaščiti interesov končnih uporabnikov, ki bi bili zaradi zamud pri družbi Telekom Slovenije d.d. prikrajšani za delovanje storitve. Naložena obveznost je sorazmerna, kar je bilo obrazloženo že v analizi (agencija je kot izhodišče za določitev višine pogodbenih kazni upoštevala prihodke družbe Telekom Slovenije d.d. ter posledice, ki jih ima nepravočasno izpolnjevanje obveznosti za alternativne operaterje in uporabnike).

V zvezi s pripombo, da bo **družba Telekom Slovenije d.d.** tako kaznovan dvakrat za isto dejanje, pa agencija poudarja, da je določitev pogodbenih kazni civilnopravna kategorija, ki jo dogovorita pogodbeni stranki ni si na ta način po eni strani olajšata povračilo škode zaradi nespoštovanja obveznosti, po drugi strani pa primerna višina pogodbenih kazni sili stranke k spoštovanju pogodbe. Denarne kazni, ki jih agencija izreka na podlagi prekrškovnih določb (ki so del javnega prava), pa so namenjene sankcioniranju deviantnih ravnanj, torej ravnanj, ki v družbi splošno veljajo za nesprejemljiva. Gre torej za dve povsem različni pravni kategoriji, ki se med seboj ne izključujeta.

Agencija bo pripombo družbe Voljatelj telekomunikacije d.d., da je potrebno natančno določiti od čigave mesečne naročnine se kazen plačuje, upoštevala pri izdelavi odločbe. Agencija nadalje pojasnjuje, da je pri izračunu osnove za pogodbene kazni vzela povprečno mesečno

naročnino, ki jo operaterji zaračunavajo končnim uporabnikom za trenutno najbolj prodajani paket (1024/256Mb/s). Glede na to, da so pogodbene kazni družbi Telekom Slovenije d.d. naložene prvič in da družba T-2, d.o.o. ni podrobneje utemeljila svojega predloga, agencija zaključuje, da je določitev višine pogodbenih kazni ustrezna.

Družba T-2, d.o.o. predlaga, da agencija družbi Telekom Slovenije d.d. naloži obveznost, da če po odjavi napake z obrazložitvijo, da je le-ta odpravljena, povezava še vedno ne deluje skladno s pričakovanji, ki izhajajo iz predpisanih standardov povezave, lahko operater zahteva takojšnjo skupno ugotavljanje napake na skupnih elementih (razcepniki) razvezane zanke na stičnih točkah in sicer na glavnem delilniku in v omrežni priključni točki na strani pri uporabniku ob spremstvu pooblaščenega delavca družbe Telekom Slovenije d.d.. V kolikor se ugotovi, da napaka še vedno eksistira v razvezani zanki, družba Telekom Slovenije d.d. ni upravičen do plačila predhodnih aktivnosti in poleg tega je le-ta dolžna še plačati operaterju odškodnino v višini stroškov, ki jih je imel operater z odpravo napake.

Agencija bo kršitve navedenih določil, ki so v neskladju z izdano odločbo reševala v postopkih nadzora. Pri tem pa pripominja, da sta operaterja dolžna medsebojno sodelovati pri odpravi napak in s skupnim sodelovanjem prispevati k čim hitrejši odpravi napak in zagotovitvi storitve končnemu uporabniku.

Družba T-2, d.o.o. v nadaljevanju meni, da bi bilo potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. naložiti obveznost, da mora operaterju v primeru, ko operater po preklopu naročniške parice ugotovi, da parametri povezave ne ustrezajo pričakovanim glede na razdaljo in premer parice, omogočiti takojšnjo skupno diagnosticiranje napake na skupnih elementih (razcepniki) razvezane zanke na stičnih točkah in sicer na glavnem delilniku in v omrežni priključni točki na strani pri uporabniku ob spremstvu pooblaščenega delavca družbe Telekom Slovenije d.d.. V kolikor se ugotovi, da je bila izvedena povezava skladna z pričakovanji, operater družbi Telekom Slovenije d.d. plača prisotnost po ceniku. Če pa se ugotovi, da je povezava neprimerna ali nekvalitetna, operater družbi Telekom Slovenije d.d. prisotnosti ne plača in dodatno zaračuna odškodnino v višini stroškov, ki jih je imel operater z odpravo napake.

Agencija ugotavlja, da tako podrobno urejanje razmerij ne sodi v odločbo o regulaciji trga, lahko pa je sprejemljivost postopkov, predpisanih po vzorčni ponudbi, predmet postopka nadzora.

V povezavi s fizičnim dostopom do glavnega delilnika in omrežne priključne točke na strani uporabnika, **družba T-2, d.o.o.** ugotavlja, da bi bilo potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. naložiti obveznost, da ima operater za potrebe skupnega ugotavljanja napak dostop do glavnega delilnika, odsekov in elementov bakrenega dostopovnega omrežja samo v spremstvu pooblaščenega delavca družbe Telekom Slovenije d.d. po predhodni najavi v roku treh ur od najave. Vsa dela na glavnem delilniku lahko izvajajo izključno delavci družbe Telekom Slovenije d.d. ali s strani družbe Telekom Slovenije d.d. pooblaščeni izvajalci.

Agencija ugotavlja, da je naloženi ukrep določitve rokov odprave napak v tem trenutku sorazmeren in upravičen ukrep za zagotavljanje konkurence na trgu. V skladu s tem Agencija ugotavlja, da tako podrobno urejanje razmerij trenutno ni potrebno v odločbi o regulaciji trga, saj je to stvar dogovora med operaterjem in družbo Telekom Slovenije d.d.

Glede obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, **družba Telekom Slovenije d.d.** opozarja, da agencija brez pravne osnove predlaga obveznost posredovanja točno določenih informacij. Poleg tega ima družba Telekom Slovenije d.d. v zvezi s tem še druge pomisleke. Družba Telekom Slovenije d.d. je gospodarska družba (operater) posebnega pomena za

obrambo države in je subjekt obrambnega načrtovanja (izdeluje obrambni načrt). Z obrambnim načrtom družba Telekom Slovenije d.d. načrtuje zagotavljanje telekomunikacijski storitev v primeru različnih kriznih situacij. Družba Telekom Slovenije d.d. je po obrambnem načrtu RS institucija s posebnim pomenom, informacije o omrežju bi na način kot ga omenja agencija lahko pomenilo varnostno grožnjo za integriteto omrežja družbe Telekom Slovenije d.d. kot operaterja javnih telekomunikacij. V tem poglavju po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. agencija postavlja nesprejemljive zahteve v zvezi z obveznim posredovanjem natančnih podatkov o telekomunikacijskem omrežju in njegovi zasedbi, saj to praktično pomeni vpogled v izvršilno tehnično dokumentacijo kableskega omrežja in v tehnični informacijski sistem družbe Telekom Slovenije d.d.. Določene informacije, ki naj bi jih bili dolžni posredovati operaterjem so zaupne narave in se kot take ne smejo posredovati drugim operaterjem. Družba Telekom Slovenije d.d. v nobenem primeru ni dolžna dajati podatkov alternativnim operaterjem o planiranih gradnjah, nadgradnjah in ostalih posegih v omrežje, ki jih sam investira za lastne potrebe, saj bi to pomenilo razkritje poslovnega načrta družbe Telekom Slovenije d.d.. Zaradi obveznosti, ki izhaja iz USO, je družba Telekom Slovenije d.d. sicer dolžna posodabljati omrežje (28.8 Kbit/s), vendar to po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. ni in ne sme biti v povezavi z obveznostmi iz trga 11.

Agencija ugotavlja, da razlogi obrambe države ne morejo biti podlaga za omejevanje regulatorne obveznosti nediskriminacije, ki temelji na pravu Skupnosti. Edine dopustne omejitve v tem pogledu so zapisane v opombi pod robom št. 1 Aneksa II k Direktivi 2002/19/ES, ki pa v ničemer ne dopušča omejevanje razkritja drugim operaterjem. Agencija še pripominja, da določbe o varnosti omrežij ZEKom ne govorijo o Telekomu Slovenije d.d. temveč o operaterjih v abstraktnem smislu, kamor sodijo tudi uporabniki storitev krajevne zanke in skupne lokacije.

Družba T-2, d.o.o. v zvezi z obveznostjo enakega obravnavanja predlaga, da se konkretno našteje in opiše vsaj osnovne informacije, ki jih mora SMPO posredovati operaterju. Glede na stroške, ki jih družba Telekom Slovenije d.d. izkazuje pri utemeljevanju posameznih cen z velikimi vložki v informacijsko infastrukturo mora navedene podatke o kakovosti linije (slabljenju, realni dolžini, kapacitivnosti in induktivnosti linije...) zagotoviti takoj in za vsak vod. Prav tako mora pri odpravi napak priložiti poročilo o kakovosti linije ter dokaz o brezhibnosti v nasprotnem primeru povzroča operaterju velike stroške zaradi nepotrebnih intervencij pri uporabnikih. Krajevna zanka mora ustrezati veljavnim ITU-T standardom za bakreno parico in standardom spektralne kompatibilnosti. Krajevne zanke, ki se jih daje operaterju na voljo, se razvrščajo v kategorije kratkih, srednjih ali dolgih vodov. Merilo za uvrstitev voda v posamezno kategorijo ni samo fizična dolžina bakrenega voda, temveč tudi njegova kakovost (premer vodniških žil, vrsta izolacije vodnikov, starost omrežja...). Merila so že zdaj definirana v RUO. V odgovoru na poizvedbo operaterja po zakupu povsem razvezanega dostopa in sodostopa družba Telekom Slovenije d.d. operaterju posreduje informacijo o kategoriji voda, kar je že vključeno v ceni priključnine povsem razvezanega dostopa oz. sodostopa ali poizvedbe. Zaradi lažje kontrole in morebitnega identificiranja povezave v primeru arbitražnega postopka družba T-2, d.o.o. predlaga, da družba Telekom Slovenije d.d. operaterju ob vsaki vključitvi posreduje te podatke v obliki zapisa Regleta (letvica na glavnem delilniku) in Par (par na prej omenjeni letvici). Informacija o kvaliteti in dolžini bakrenega para je osnovni podatek s katerim bi lahko zakupniki ocenjevali zmogljivost posamezne zakupljene "parice" za xDSL tehnologijo. Z izvajanjem kategorizacije vodov bi lahko optimirali postopke pri vključevanju, priključevanju, prehajanju med operaterji v korist uporabnika za preprečitev nepotrebnega čakanja brez storitev. Predhodno nepoznavanje parametrov bakrene parice postavlja operaterja v podrejen konkurenčni položaj, ker te podatke lahko zahteva šele po podpisani pogodbi. V primeru neprimernosti (naknadno ugotovljeni) je potrebno prekiniti pogodbeno razmerje, kar povzroča operaterju veliko škodo. Po mnenju družbe T-2, d.o.o. bi bilo potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. naložiti tudi

obveznost, da bo v okviru naročila po kategorizaciji voda podal tudi slabljenje linije pri referenčni frekvenci 300 kHz, 1 MHz, 5 MHz, 15 MHz, 25 MHz. V primeru sodostopa, bo meritev podana z upoštevanjem razcepnikov tako na strani centrale, kot tudi na strani uporabnika. Tehnični podatek o slabljenju linije bo pripomogel k preciznejšemu ocenjevanju operaterja o kvaliteti in zmogljivosti voda. Kategorizacija vodov po obstoječi tabeli ni dovolj za kvalitetno ocenjevanje zmogljivosti voda na področju tehnologij xDSL. Različne tehnologije xDSL delujejo v višjih frekvenčnih območjih, vse do frekvenc 30 MHz.

Poleg tega **družba T-2, d.o.o.** v nadaljevanju za zagotovitev enakega obravnavanja operaterjev s strani SMPO predlaga, da se družbi Telekom Slovenije d.d. naloži obveznost, da SMPO vodi evidenco procesa razveza krajevne zanke in odprave napak in jo mesečno posreduje APEK v predlagani obliki. Glede na to, da je predviden elektronski način poslovanja, je izdelava takega poročila enostavna naloga. Podobno poročilo, ki pokriva proces zagotovitve skupnih lokacij bi po Mnenju družbe T-2, d.o.o. enako pripomoglo k transparentnosti poslovanja SMPO, enota pa bi bil lahko teden.

Agencija ugotavlja, da tako natančno urejanje obveznosti v odločbi o regulaciji trga ne bi bilo primerno, lahko pa so postopki, določeni z vzorčno ponudbo, predmet postopkov nadzora, kolikor kršijo obveznosti zagotavljanja dostopa in nediskriminacije.

Družba Telekom Slovenije d.d. ugotavlja, da je predlagana vsebina vzorčne ponudbe preobsežna in popolnoma nesorazmerna. Družba Telekom Slovenije d.d. znova opozarja, da agencija pri pisanju predlagane obveznosti ni upoštevala pomembnih premikov na trgu v preteklosti oz. dejanskega stanja na trgu elektronskih komunikacij v RS. Da pa se je agencija dejansko že v analizi dokončno odločila kaj bo naložila družbi Telekom Slovenije d.d., pa je po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. razvidno iz predzadnjega odstavka točke 8.3 analize, kjer agencija navaja: »Družba Telekom Slovenije d.d. bo morala oblikovati vzorčno ponudbo v skladu z določili, kot to izhajajo iz izreka«.

Ker pripomba ni utemeljena z relevantnimi dejstvi in dokazi, je agencija ne more upoštevati, niti nanjo ne more odgovoriti.

Družba Telekom Slovenije d.d. v nadaljevanju navaja, da agencija ugotavlja, da mora družba Telekom Slovenije d.d. glede na pravilnik o katastru javnega komunikacijskega omrežja in pripadajoče infrastrukture razpolagati s podatki o omrežju v računalniških bazah, saj jih je dolžna do konca leta 2006 dostaviti v zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture (GJI). Dejstvo je, da zbirni kataster GJI zahteva od družbe Telekoma Slovenije d.d. objavo podatkov o posameznih TK objektih, ne pa o njihovih podrobnih kapacitetah. V poročilu je agencija prepričana, da družba Telekom Slovenije d.d. vsak čas razpolaga s podatki o skupnih lokacijah, njihovi zasedenosti, urejenosti in podobno. Družba Telekom Slovenije d.d. trenutno ne razpolaga z informacijskim sistemom ali drugim dokumentacijskim sistemom iz katerega bi bile razvidne informacije o katerih je agencija v poročilu prepričana.

Agencija predpostavlja, da bi ustrezen popis infrastrukture za potrebe katastra z vidika učinkovitosti poslovanja gospodarske družbe moral spremljati tudi konkretnejše evidentiranje kapacitet dostopovnega omrežja. Kataster pa ne uvaja le popisa objektov, temveč tudi nadzemnih in podzemnih telekomunikacijskih vodov, kar predstavlja osnovo za razvezavo.

Družba Voljatelj telekomunikacije d.d. v zvezi z obveznostjo zagotavljanja preglednosti agenciji predlaga, da družbi Telekom Slovenije d.d. naloži, da v roku 30 dni od dokončnosti odločbe, pripravi in vidno objavi na svoji spletni strani Vzorčno ponudbo za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo, ki bo morala biti usklajena s Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke, na spremembe in

dopolnitve te vzorčne ponudbe pa bo morala vidno opozarjati s posebej objavljenim obvestilom. Agencija je sicer predlagala 60-dnevni rok, vendar je družba Voljatelj telekomunikacije d.d. mnenja, da družba Telekom Slovenije d.d. lahko popravi Vzorčno ponudbo v roku 30 dni in bi 60-dnevni rok družbi Telekom Slovenije d.d. omogočal, da še dva meseca utrjuje svoj monopolni položaj. **Družba T-2, d.o.o.** pa agenciji predlaga, da družbi Telekom Slovenije d.d. naloži obveznost, da z najavljeno spremembo RUO, v kolikor ta ni posledica odločb agencije, se morajo strinjati vsi operaterji, ki imajo sklenjeno pogodbo za razvezano krajevno zanko, saj je veljavni RUO del pogodbe. Druga možnost je, da se v pogodbi navede kateri deli RUO so del pogodbe. Enostransko spreminjanje pogodbe ni pravno veljavno.

Agencija je glede na to, da gre za bistvene spremembe Vzorčne ponudbe družbe Telekom Slovenije d.d. navedeni 60 dnevni rok, saj družbi Telekom Slovenije d.d. nalaga dodatne obveznosti, po drugi strani pa je po opravljeni javni razpravi upoštevala potrebe po čimprejšnji uveljavitvi dopolnitev zaradi interesa končnih uporabnikov, dosedanje roke za spremembe, ki so zahtevali le 30 dni tudi za prilagoditev spremembam vzorčne ponudbe s strani drugih operaterjev, in dejstvo, da so bile obveznosti enakega obranavanja in dopustitve dostopa kot take naložene že doslej. Za uveljavitev soglasja operaterjev k veljavnosti Vzorčne ponudbe (kar predlaga T-2) pa v ZEKom ni pravne podlage.

8.4. Obveznost cenovnega nadzora cen in stroškovnega računovodstva

1. Neenako obravnavanje storitev

Glede komentarja agencije o objektivnem razporejanju stroškov z namenom enakega obravnavanja storitev in operaterjev (grosistični strošek naročnine za povsem razvezan dostop je glede na kalkulacije Telekoma Slovenije d.d. s 01.08.2006 višji od maloprodajnega stroška naročnine za PSTN) je Telekom Slovenije d.d. navedel, da je obsežno obrazložitev zakaj je cena naročnine za polni razvezan dostop višja od cena naročnine za PSTN priključke že posredoval agenciji. Navedel je, da prihaja do razlike predvsem zaradi dejstva, da je strošek bakrene parice bistven tako pri ceni naročnine za PSTN priključke kot pri ceni naročnine za povsem razvezan dostop, vendar pa je pomemben del PSTN priključkov realiziran preko PCM sistemov, kjer v povezavi od priključne točke pri naročniku do glavnega delilnika ni uporabljena ena posamezna bakrena parica za enega naročnika (temveč je preko iste parice lahko realiziranih več naročnikov), kot je to primer pri polnem razvezanem dostopu.

Za potrebe tega postopka agencija ne izključuje možnosti, da so navedbe Telekoma Slovenije d.d. resnične, vendar družba tega v dosedanjih postopkih pri določitvi operaterja s pomembno tržno močjo ni izpeljala s potrebno gotovostjo, zato agencija njegovih trditvev ni mogla preveriti. Agencija tudi ne razpolaga s potrebnimi numeričnimi podatki, ki bi izkazovali trditve operaterja s pomembno tržno močjo, zato se do kratkega opisa (podobno razlago je agencija prejela tudi v okviru postopka preverjanja statusa PCM priključkov v drugem postopku) kot je naveden zgoraj ni mogla opredeliti, kljub dejstvu, da je bilo jasno zahtevano razkritje vseh potrebnih podatkov pri kalkulaciji stroškov bakrene parice in posledično naročnine za PSTN priključek. Agencija pripominja, da o kalkulaciji stroškov, ne da bi bili razkriti s številkami, ne more presojati, lahko pa presoja na podlagi podatkov, ki izhajajo iz cenika Telekoma Slovenije ter deloma iz podatkov iz že poslanih gradiv.

2. Netransparentnost in nepreglednost (Str 29/30)

Telekom Slovenije d.d. navaja, da je model stroškovnega računovodstva kompleksen, postavljen je od zgoraj navzdol in vključuje usmeritve glede vzročnosti, nastanka stroškov,

objektivnosti, doslednosti, transparentnosti in vzorčenja (WACC, CCA). Nadalje navajajo, da je bil že pri sami postavitvi modela od zgoraj navzdol zasledovan vidik vzročnosti nastanka stroškov, saj so bili stroškovni objekti, na katerih se pripoznavajo (beležijo) stroški povezani z infrastrukturo (tehnični nalogi) postavljeni tako, da združujejo stroške, ki imajo skupnega povzročitelja. Kjer se je tekom razporejanja stroškov izkazalo, da povzročitelj stroškov na enem stroškovnem objektu (tehničnem nalogu) ni enoten, je to upoštevano pri izračunih ključev, ki so v takih primerih sestavljeni. Kar se tiče beleženja stroškov na stroškovnih mestih je zasledovan vidik organizacijske strukture, pri čemer so ravno zaradi večje transparentnosti, organizacijskim stroškovnim mestom dodana t.i. izven organizacijska stroškovna mesta. Razporejanje stroškov zbranih na stroškovnih mestih je odvisno od aktivnosti, ki jih zaposleni opravljajo na teh mestih. V kolikor gre za aktivnosti povezane z infrastrukturo, se ti stroški razporejajo na ustrezne dele infrastrukture, v kolikor gre za prodajne aktivnosti se ti stroški razporejajo na ustrezne skupine storitev (operaterske ali maloprodajne). Splošni stroški pa se razporejajo glede na predhodno razporejene stroške. Model od zgoraj navzdol, ki zajema razporejanje vseh stroškov (FAC) je postavljen tako, da se stroški v zadnji fazi razporedijo na skupine storitev, ki predstavljajo skupek posamičnih storitev, kot npr. priključnine, naročnine, spremembe, itd. Stroški skupin storitev so osnova za izračun stroškovnih cen. Telekom Slovenije d.d. navaja, da je način beleženja kot tudi razporejanja stroškov v okviru modela stroškovnega računovodstva družbe Telekom transparenten ter da ne omogoča dvojnega zajema podatkov, saj vključuje največjo možno mero objektivnosti. Hkrati navajajo dejstvo, da je revizijska hiša Deloitte&Touche sam sistem revidirala in podala pozitivno mnenje glede na zahteve, ki izhajajo iz odločb, izdanih s strani Agencije.

Agencija se z navedbami glede modela stroškovnega računovodstva in upoštevanja zahtev, ki izhajajo iz izdanih odločb strinja, in se sklicuje na pozitivno mnenje revizijske hiše, ki je bilo podano na celoten model zajema podatkov.

Ne glede na navedeno pa agencija pripominja, da je potrebno na podlagi revidiranega modela dejansko tudi razporejati vse nastale stroške na nivoju celotnega podjetja Telekom Slovenije d.d. za regulatorne potrebe posebej, vzporedno z razporejanjem stroškov za poslovne oziroma davčne potrebe. V ta namen bi moral Telekom Slovenije d.d. razjasniti vsa vprašanja postavljena s strani agencije (osnova je 126 člen zakona), razkriti vse informacije, ki se nanašajo na vhodne podatke, ključne razporejanja, količine, ki so osnova za preračun tako v numerični kot opisni obliki (razporeditev od celotnih stroškov, posrednih, neposrednih na določen stroškovni nosilec). Agencija hkrati pripominja, da je nejasna tudi razporeditev tehtanega povprečja stroškov kapitala - WACC od celotnega stroška posredno in neposredno razporejenega glede na skupino storitev ter nato na posamezen stroškovni nosilec. Kljub raznoraznim pozivom agencija teh podatkov od operaterja s pomembno tržno močjo v celoti ni pridobila, zato na podlagi vsega posredovanega gradiva, ki ga je prejela utemeljeno ugotavlja, da razporeditev stroškov ni dovolj transparentna in pregledna.

3. Metoda FAC CCA z dopolnitvami

Agencija je družbi Telekom, v skladu z odločbo na upoštevnem trgu razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev z dne 20.6.2005, predpisala obveznost vzpostavitve sistema stroškovnega računovodstva s 1.1.2006 in uporabo metodologije FACC CCA, pri čemer ni bilo podanih podrobnejših usmeritev glede metodologije (glede grupiranja osnovnih sredstev, glede upoštevanja življenjske dobe po CCA, itd). Agencija družbi Telekom nalaga oblikovanje cen v skladu z naloženo metodo FAC CCA, ter obenem predlaga dopolnitve, najkasneje do 31.3.2007, pri čemer morajo kalkulacije cen temeljiti na podatkih obračunskega obdobja 1.1.2006 - 31.12.2006.

Agencija je predlagala dopolnitve modela FAC CCA, saj je prvotno vzpostavljen model izpolnil zgolj minimalne obveznosti naložene z odločbo, pri implementaciji pa ni bila upoštevana najboljša praksa, oziroma niso bila upoštevana pravila regulativne stroke, ki so običajna pri implementaciji takšnega/podobnega modela v drugih evropskih državah. Iz obrazložitve predhodne odločbe za trg 11 namreč izhaja napotilo agencije, da so družbi Telekom Slovenije d.d pri izpolnjevanju obveznosti iz te točke (iz točke obveznost cenovnega nadzora cen in stroškovnega računovodstva) v pomoč priporočila in smernice, ki jih sprejema Evropska komisija na področju stroškovnega računovodstva in stroškovne usmeritve cen. Ne glede na navedeno napotilo Telekom Slovenije d.d. tega ni upošteval. Agencija meni, da je komentar TS, ki govori o nesorazmernosti rokov, kljub dejstvu, da obstoječi model ni spremenjen ampak zgolj dopolnjen z elementi, ki izhajajo iz evropske prakse, ki pa so bili priporočeni že v prvotni odločbi neupravičen, saj je že prvotna odločba napotila k uporabi smernice iz same odločbe.

Agencija zaključuje, da je spreminjanje rokov nedopustno, saj so bile že prvotno dane usmeritve, katere pa Telekom Slovenije d.d. ni upošteval v celoti.

Telekom Slovenije d.d. meni, da je rok za oblikovanje cen v skladu z naloženo metodo FAC CCA z upoštevanimi dopolnitvami nesorazmeren, saj predlaganih dopolnitev ni možno izvesti do predlaganega roka. Postavitev sedanjega modela izhaja iz vzročno posledičnih zvez pri nastajanju stroškov družbe, saj s strani Agencije ni bilo podanih podrobnejših usmeritev glede obravnavanja posameznih vrst stroškov ali usmeritev glede razporejanja posameznih vrst stroškov, podana je bila le zahteva po vzpostavi sistema FAC CCA. Telekom Slovenije v pripombah dodatno, ne glede na naložene obveznosti, že sam predvideva uvedbo nekaterih dopolnitev pri evidentiranju nekaterih stroškov.

- Predvidene so spremembe stroškovnih objektov, kjer se za razporejanje stroškov uporabljajo sestavljeni ključi. Med drugimi je predvidena dopolnitev stroškovnih objektov za spremljanje stroškov razvezane krajevne zanke. Vzpostaviti želijo **ločeno spremljanje stroškov optičnih in bakrenih dostopovnih povezav**. Sedaj se ti stroški zbirajo na skupnem stroškovnem objektu (tehničnem nalogu) dostopovno omrežje, pri razporejanju stroškov pa je ključ sestavljen tako, da upošteva obe vrsti povezav.
- Obenem je predvidena tudi dopolnitev stroškovnih objektov za spremljanje stroškov zgradb, **vključno s prostori namenjenimi kolokacijam**. Že sedaj imajo ločen stroškovni objekt (tehnični nalog) za spremljanje stroškov kolokacij, vendar v določenih primerih ni možno že na samem začetku beležiti teh stroškov ločeno. V tehnoloških zgradbah, kjer družba Telekom uporablja del prostora, del prostora pa predstavlja kolokacijski prostor operaterja, je pogosto povzročitelj stroškov (vzdrževanja, čiščenja, varovanja in drugih) zgradba kot celota in ne samo del zgradbe, bodisi Telekomov ali kolokacijski del. V teh primerih so že sedaj skupne stroške zgradb razporejali na osnovi kvadrature posameznega uporabnika, ob upoštevanju, da se vsakemu uporabniku pripiše tudi del skupnih prostorov (vhod, hodniki, streha). Ker je tak izračun zapleten, predvidevajo spremljanje stroškov zgradb, kjer stroškov ni možno evidentirati ločeno, prav na posebnem stroškovnem objektu.

Dopolnitve modela stroškovnega računovodstva predvidevajo uvesti s 1.1. 2007, saj se strinjajo z Agencijo, da je začetek leta najprimernejši čas za uvedbo tovrstnih sprememb. V zvezi z dopolnitvami, planirajo tudi **posodobitev in razširitev baze podatkov** v zvezi s tk omrežjem (OSS Inventory, Network Engineer, Remedy). Gre za investicije, ki bodo prinesle kakovostnejše podatke na področju omrežja (predvsem dostopovnega), na področju odpravljanja napak, itd.

Odgovor k: Priključnine, poizvedbe, prehodi, izključitve (str 37.)

Telekom Slovenije d.d. navaja, da bodo zaposleni morali posebej beležiti npr. porabljen čas in sicer kot izhaja iz zgoraj navedenih zahtev APEK ločeno za vsako posamezno vrsto storitev odstopa od načela učinkovitosti, ki ga zagovarja APEK, kar pomeni, da se bodo zaposleni, ki neposredno delajo na izvajanju storitev ter tudi drugi delavci Telekoma Slovenije pomemben del svojega delovnega časa ukvarjali s podrobnim beleženjem svojih aktivnosti in vnosom nalogov v informacijske sisteme Telekoma Slovenije.

Agencija komentira, da Telekom Slovenije pravilno razume beleženje storitev in pripominja, da beleženje časa ne bo potrebno vsakič (saj so dela tipizirana) ampak bo potrebno beleženje zgolj v začetni fazi. Na podlagi podatkov se bo izračunalo povprečje za posamezen priklop, izračun povprečnega časa potrebnega za posamezno opravilo pa bo predstavljal osnovo za izračun dejansko porabljenega časa. Agencija želi pri tem izpostaviti samo stroške dejansko porabljenega časa pri opravljanju te storitve in izločiti vse tiste stroške ki to niso (predprodajni proces, postprodajni proces, raznorazni pribitki ostalih stroškov, razen deleža stroškov kapitala, v kolikor se bo alociral na to storitev).

Glede zaračunavanja elektrike (str 39).

Telekom Slovenije d.d. meni, da je nedopustno, da mu agencija predpisuje, kaj lahko zaračunava ko pa je povsem jasno, da podjetje, ki se ukvarja z distribucijo električne energije Telekomu Slovenije zaračunava tudi strošek omrežnine, ki mora biti tudi vključen v strošek električne energije, ki ga Telekom Slovenije zaračunava operaterjem.

Jasno pa je tudi, da so stroški, ki nastajajo z zagotavljanjem agregatnega elektroenergetskega napajanja ter enosmernega brezprekinitvenega napajanja večji kot to velja za omrežno energetske napajanje, zato mora biti skupna cena, ki jo operater plačuje za agregatno elektroenergetske napajanje ter enosmerno brezprekinitveno napajanje večja od cen za omrežno elektroenergetske napajanje. S tem pa, ko APEK predpisuje, da naj se strošek agregatnega in enosmernega napajanja krije iz drugih storitev krši splošno regulatorno načelo vzročnosti.

Agencija se strinja z ugotovitvijo Telekoma Slovenije glede zaračunavanja tako porabe elektrike kot zaračunavanje omrežnine (glede na dejansko nastale stroške, ki izhajajo iz faktur elektro operaterja) ter zaračunavanja dodatnih storitev. Pri alociranju stroškov agregatnega elektroenergetskega napajanja ter enosmernega brezprekinitvenega napajanja agencija zagovarja regulatorno načelo vzročnosti in meni, da se mora obračunavati tistim, ki to storitev zahtevajo, v skladu s predpisano metodologijo.

Glede komentarja Telekoma Slovenije d.d., da ponovna revizija modela ni potrebna, saj je bil model že revidiran agencija pripominja, da taka zahteva izhaja iz zakona ter tudi dejstvo, da mora Telekom Slovenije d.d. obstoječ model uskladiti z regulatornimi usmeritvami. Iz revizorjevega poročila modela namreč izhaja, da niso revidirali skladnosti sistema stroškovnega računovodstva družbe z zahtevami priporočila, ki ga je izdala Evropska komisija za sisteme stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije ter da skladno s tem niso podali mnenja.

Agencija zaključuje, da je potrebno na podlagi 27 člena zakona letno objaviti skladnost sistemom stroškovnega računovodstva.

4. Metoda LRIC

(str. 30)

Telekom Slovenije d.d. navaja, da mora za uvedbo LRIC modela družba predhodno proučiti možne različice ter nato pripraviti načrt uvedbe. Odvisno od izbire različice LRIC modela je

tudi odvisen čas uvedbe modela. Navajajo, da je za uvedbo modelov Top-down običajno potrebno daljše časovno obdobje. Dodatno ugotavljajo, da ni podane jasne usmeritve glede uvedbe LRIC modela v smislu, ali Agencija zahteva od družbe Telekom uvedbo Top-down ali Bottom-up modela. Nadaljujejo, da ne glede na odločitev o izbiri različice LRIC modela, je potrebna vrsta aktivnosti za njegovo vzpostavitev: kategorizacija stroškov v smislu dodatnih in skupnih stroškov, obravnavanje skupnih stroškov, definiranje pribitka, postavitve v informacijski sistem, itd. Menijo, da je ta ukrep neprimeren in nesorazmeren, saj v tako kratkem času, to je do 1.1.2007 tako z vsebinskega kot tudi z informacijskega vidika ni možno vzpostaviti novega sistema stroškovnega računovodstva. Dokler ne proučimo vseh potrebnih aktivnosti in možnosti za implementacijo modela v obstoječi ali po potrebi nov informacijski sistem, ne morejo podati roka, s katerim lahko pričnejo beležiti stroške za potrebe ugotavljanja cene po LRIC metodi.

Agencija je predvidela oblikovanje cen na podlagi metodologije LRIC v prvi polovici leta 2008, medtem ko je čas za implementacijo modela predvidela v letu 2007. Agencija je preučila čas potreben za implementacijo metodologije, ter ga ocenila na 9 mesecev, pri čemer je agencija upoštevala tudi čas, ki je potreben za izbiro zunanje strokovne pomoči (v kolikor ni potrebnega znanja znotraj Telekoma Slovenije d.d.). Glede na navedeno agencija ne vidi strokovnih ovir za implementacijo metodologije LRIC v letu 2007 ter oblikovanje cen v prvi polovici leta 2008.

Glede želje Telekoma Slovenije d.d. naj bo dana jasna usmeritev Top down oziroma bottom up LRIC agencija poudarja, da je v poslovnem svetu običajna usmeritev operaterja po metodi LRIC top down, saj zajame vse stroške učinkovitega operaterja. Glede na dosedanjo prakso Telekoma Slovenije d.d. pri razkrivanju podatkov o stroških in njihovi razporeditvi je agencija predvidela implementacijo svojega LRIC modela (bottom up) z namenom, da bo vzporedno presojala stroške še z inženirskega vidika. Pri oblikovanju cen bo agencija v prvem koraku preučila kalkulacije Telekoma Slovenije d.d., jih presojala glede na svoje kalkulacije, zahtevala potrebne dodane podatke in pojasnila ter ukrepala glede na dano situacijo.

5. Javno posvetovanje

Agencija se ne strinja z ugotovitvami Telekoma Slovenije d.d. da bo prišlo do »obelodanitve« zaupnih podatkov, saj bodo razkriti samo podatki in način kako se stroški, prihodki, sredstva, obveznosti in strošek kapitala prerazporeja brez absolutnih števil. S tem bo dana možnost zainteresirani javnosti k oblikovanju strokovnih pripomb.

8.5. Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Telekom Slovenije d.d. meni, da ločenih računovodskih evidenc ni možno pripraviti do predlaganega roka, saj priprava ločenih računovodskih evidenc izhaja iz modela stroškovnega računovodstva. Ob nespremenjeni metodologiji je možno pripraviti pregled ločenih računovodskih evidenc do 30.6.2007. Rok krajši od navedenega bi bil neprimeren in nesorazmeren.

Agencija se s predlaganim datumom Telekoma Slovenije d.d. strinja.

Rok za posredovanje ločenih računovodskih evidenc (LRIC) do 31.3.2008 po podatkih za obračunsko obdobje 1.1.2007 - 31.12.2007.

Menimo da so dopolnitve glede vodenja ločenih računovodskih evidenc neprimerne in nesorazmerne.

Agencija se s predlogom Telekoma Slovenije d.d. ne strinja in ugotavlja:

- na stroškovne nosilce se ne razporejajo vsi stroški (manj vknjižb za regulatorne potrebe)
- že obstoječe vknjižbe se razporejajo (ne prihaja do dvojnih vknjižb)
- z implementacijo modela se bodo začeli tudi operativno razporejati stroške, ki bodo vsebinsko pripomogli k preizkušanju pravilnosti implementiranega modela.

Glede na to, da agencija predvideva, da bo alokacija stroškov računalniško podprta, agencija ne vidi strokovnih pripomb glede oblikovanja ločenih računovodskih evidenc, saj evidence predstavljajo zgolj zbirno listino oziroma agregirane podatke pri oblikovanju katerih ni veliko dodatnega dela, seveda če so že prvotno v modelu izpolnjene vse regulatorne zahteve. Na agenciji se pa strinjamo, da v kolikor bi podatke vodili ročno, predlagani termini absolutno niso primerni in sorazmerni. Glede na navedeno je agencija odložila kot je navedeno.

Družba Telekom je z zakonodajo zavezana zagotavljati transferne cene do povezanih družb, ne pa internih obračunskih cen znotraj družbe med organizacijskimi enotami.

Uveljavitev internih obračunskih cen je organizacijsko pogojena in pomeni poseganje v organizacijo družbe. Sprememba organizacije temelji na težnji po učinkovitosti in uspešnosti poslovanja temeljnih ciljev, kot so povečanje hitrosti izvajanja procesov, znižanja stroškov, povečanje kakovosti izvajanja procesov, izboljšanje prilagodljivosti poslovanja, spodbujanje inovativnosti, itd. V družbi Telekom je bila sprememba organizacije s temi cilji uvedena sredi letošnjega leta. Ponovna sprememba organizacije ne more učinkovati pozitivno, še posebej če razlog za spremembe ne izhaja iz teh okvirov in obstaja možnost nasprotja s temeljnimi cilji spremembe organizacije.

Organizacijska ločitev operaterske in maloprodajne dejavnosti, ter znotraj operaterske dejavnosti še ločitev na dostop in hrbtenico, je zahteven poseg, saj je potrebno na te dejavnosti razdeliti tudi osnovna sredstva družbe, tako z vsebinskega kot tudi informacijskega vidika.

Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenija d.d. ne loči internih obračunskih cen (za regulatorne potrebe) in transfernih cen (za davčne potrebe). Osnova za oblikovanje prvih je Zakon o elektronskih komunikacijah, osnova za oblikovanje transfernih cen pa je Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb ter ustrezni podzakonski akti. Glede na to, da agencija ne more preverjati enakega obravnavanja ne da bi imela vpogled v interne obračunske cene (zagotavljati storitve drugim pod enakimi pogoji kot sebi oziroma povezanim osebam) je navedena obveznost sorazmerna in obvezna.

Agencija posebej poudarja, da je smisel regulacije tudi (tako kot pravilno ugotavlja Telekom Slovenije d.d.) ločitev operaterske in maloprodajne dejavnosti, ter znotraj operaterske dejavnosti še ločitev na dostop in hrbtenico, ne glede na to kako zahteven poseg to predstavlja za operaterja.

ODGOVORI NA VPRAŠANJA, KOMENTARJE, PRIPOMBE T-2, D.O.O.

D. Obveznost cenovnega nadzora cen in stroškovnega računovodstva

T2 podaja ceno za izdelavo hišne inštalacije (18 EUR/uro) brez DDV ter minimalno obračunsko enoto 0,5 ure. Agencija ugotavlja, da izdelave hišne inštalacije ni predmet tega upoštevne trga ter komentira, da bodo alternativni operaterji sami za lastne potrebe vzpostavili mrežo podizvajalcev ali izučili svoj tim delavcev.

T2 meni, da dodatna zavarovanja niso potrebna in navaja, da (alternativni) operater plačuje storitve leto v naprej in za naročene storitve daje bančne garancije, torej lahko Telekom Slovenije v primeru nastanka škode, ki bi jo povzročil operater s svojim ravnanjem, to poplača iz naslova garancij.

Agencija se z navedbo T2 v celoti strinja saj meni, da je avansno plačilo in bančna garancija zadosten porok. Dodatna zavarovanja predstavljajo zgolj dodatni strošek alternativnemu operaterju brez velike dodane vrednosti.

2. Cenovni del

Glede ugotovitev T2 pri cenovni regulaciji kjer predlagajo oblikovanje cen po metodi benchmark agencija navaja, da je način regulacije določen že v prehodni odločbi za trg 11, obstoječa odločba predlaga njeno nadgradnjo in predvideva implementacijo LRIC v letu 2007. Agencija želi poudariti, da se je v drugih evropskih državah regulacija odvijala po korakih od benchmark analiz, do vpeljave FAC CCA oziroma HCA do LRIC pristopi, s potrebnimi dodatnimi ukrepi v kolikor je stanje na trgu to zahtevalo. Tako je bilo tudi v Sloveniji. Agencija s tem ne zavrača benchmark analiz, želi pa poudariti, da so stroškovno oblikovane cene korak bližje k bolj »strokovnemu/pravilnemu« reguliranju trga saj se izhaja iz podatkov operaterja, ki te storitve dejansko tudi ponuja.

E. Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Glede na poslovni rezultat SMPO, T2 sklepa, da operaterske cene niso stroškovni naravnane. Seveda SMPO nima interesa transparentno prikazovati stroškov, saj kljub zakonski obveznosti še iz ZTel ni čutil nobenih finančnih ali drugih konsekvenc za svoje ravnanje. Predlagamo vam, da določite cene po evropski »best practice«, zmanjšane za 10%. V tem primeru bo imel SMPO interes vzpostaviti transparenten prikaz stroškov po zahtevanih merilih. Prepričani smo, da bomo imeli že do poletja 2007 s strani SMPO vpeljan in delujoč sistem spremljanja stroškov po LRIC.

ODGOVORI NA VPRAŠANJA, KOMENTARJE, PRIPOMBE VOLJATEL D.D.

V zvezi z obveznostjo cenovnega nadzora cen in stroškovnega računovodstva družba VOLJATEL telekomunikacije d.d. pozdravlja predlog Agencije za uvedbo LRIC metodologije, obenem pa opozarja na izredno časovno oddaljenost datuma, ko bi cene, izračunane na podlagi omenjene metodologije, stopile v veljavo. V zvezi s tem družba VOLJATEL d.d. predlaga takojšnjo uvedbo ukrepov, ki bi odpravili trenutno izkrivljene cenovne razmere na trgu dostopa do krajevne zanke, kjer je naročnina telefonskega priključka za končne uporabnike dejansko nižja od grosistične naročnine za dostop do krajevne zanke, in sicer začasno uvedbo metodologije »retail minus«, kjer bi se grosistična naročnina do krajevne zanke znižala pod naročnino za končne uporabnike, uporabljeni odstotek razlike med maloprodajno in grosistično ceno pa bi bil oblikovan tako, da bi operaterju (zakupniku) zagotavljal razumen donos.

Agencija komentira, da se cenovna nesorazmerja odpravljala v prvem koraku na grosističnih trgih in v drugem koraku na maloprodajnih trgih, vse pa temelji na stroškovni osnovi.

ODGOVORI NA VPRAŠANJA, KOMENTARJE, PRIPOMBE AMIS D.O.O.

Dodatno k navedenemu pa družba Amis d.o.o. predlaga še dopolnitev Ukrepa v delu, ki se nanaša na stroškovno naravnost cen Telekoma Slovenije, kot je to predlagala že z dopisom z dne 25.09.2006 in sicer družba Amis d.o.o. Agenciji predlaga, da Telekomu Slovenije d.d. naloži obveznost dopolnitve Vzorčne ponudbe za razvezan dostop do lokalne zanke in skupno lokacijo Telekoma Slovenije d.d. tako, da odredi členitev

storitve»Priključnina« v točki 9.3.1.3. Vzorčne ponudbe za razvezan dostop do lokalne zanke in skupno lokacijo Telekoma Slovenije d.d. (Storitev sodostopa) tako, da se ta poslej členi na:

- * vključitev SRD z montažo razcepnika na lokaciji naročnika
- * vključitev SRD brez montaže razcepnika (brez posegov na OPT ter na lokaciji naročnika)

Ter da odredi členitev storitve »Priključnina« v točki 9.1.1.3. Vzorčne ponudbe za razvezan dostop do lokalne zanke in skupno lokacijo Telekoma Slovenije d.d. (Storitev povsem razvezanega dostopa) tako, da se ta poslej členi na:

- * vključitev PRD brez posegov na OPT ter na lokaciji naročnika (v primeru prehoda iz aktivnega priključka na PRD - prevezava z ranžirno parico med vertikalno in horizontalno letvico),
- * vključitev PRD do OPT in povezava na interno inštalacijo naročnika,
- * vključitev PRD vključno z iskanjem že zgrajene inštalacije do uporabnika in povezavo krajevne zanke v OPT z interno inštalacijo

Navedeno členitev obveznosti Telekoma Slovenije d.d. družba Amis d.o.o. predlaga tudi na podlagi 1. 6. točke 26. člena Zakon o elektronskih komunikacijah ter na podlagi 3. odstavka 24. člena Zakona o elektronskih komunikacijah, ki določa, da je »operater s pomembno tržno močjo dolžan drugim operaterjem zagotavljati enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operaterskim dostopom ter pod enakimi pogoji kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih podjetij ali partnerskih podjetij.« Obe določili ZEKom-a sta tudi konkretizirani v Odločbi APEK št. 300-136/2004/32 z dne 20.06.2005.

Agencija na to kako operater gradi ceno nima vpliva (odvisno od politike samega operaterja), vendar mora le ta biti stroškovno naravnana. Agencija tudi meni, da mora biti Vzorčna ponudba dovolj razčlenjena, da drugim operaterjem ni treba plačati zmogljivosti, ki niso nujno potrebne za zahtevano storitev.